

EURÓPA JÖVŐKÉPE AZ ALKOTMÁNY TÜKRÉBEN

Várnagy Réka

doktoranda, Budapesti Corvinus Egyetem Jövőkutatás Tanszék
reka.varnagy@uni-corvinus.hu

Az alkotmánytervezet célja az új európai keretek megerősítése és az európai integráció folyamatának támogatása volt, hiszen a külső és belső változások új kihívások elé állították az Uniót. A feladat megoldásához a múlt, a jelen és a jövő összekapcsolása elengedhetetlen: a közös európai történelem és kultúra meghatározása jelentheti az alkotmány alapját, amelyben megfogalmazódnak azok az értékek, amelyekre építve választ lehet adni a rövid távú – az intézményi reformokat érintő – és a hosszú távú – a további bővítéseket érintő – kérdésekre. A Konvent tárgyalásai során azonban világossá vált, hogy *nincsen egyetértés sem a múltat, sem a jövőt illetően*. Bár kétségtelenül létezik egy közös európai múlt, Európát különböző időszakokban földrajzilag, kulturálisan és gazdaságilag eltérően határozták meg, így annak elemei vitathatóak. A jövőt illetően Törökország csatlakozása körül kristályosodott ki az egyetértés hiánya. Az alkotmánytervezet így csak a jelen sürgető problémáira, azaz az intézményrendszer és a döntéshozatali folyamat reformjára adott érdemben választ.

Ez a válasz azonban nem volt elégséges, amit egyértelműen jelez az alkotmánytervezet bukása. Az elmúlt tizenöt évben Európában felgyorsult a gazdasági, politikai és társadalmi változás dinamikája. Ahogy Mádl Ferenc fogalmazott az *Európai Tükör*-nek adott inter-

jújában: „Az Unió kiteljesedése ugyanakkor egybeesett a világ soha nem tapasztalt mértékű és mélységű változásával: globalizáció és információs-technológiai forradalom, tökekoncentráció és környezeti katasztrófák főlsejlése, politikai földcsuszamlások és tömeges migráció, hogy csak néhányat említsék azon jelenségek közül, amelyeket Európa emberének fel kéne dolgoznia.” (Forgács – Honyavecz, 2006). A feldolgozás folyamata azonban idő- és energiaigényes. Ha a változás túl gyors és hirtelen, az emberek hajlamosak régi tradícióik felé fordulni, azaz jövősokkos állapotra utaló jelek jelennek meg. Ekkor a társadalom tagjai képtelenek lépést tartani a fejlődéssel, ezért elfordulnak tőle (Toffler, 1970).

A csak a rövid távon jelentkező problémákra fókuszáló alkotmánytervezet nem volt képes csökkenteni a hosszú távú jövővel kapcsolatos bizonytalanságot. Az alkotmányozó folyamat egyik legnagyobb hiányossága épp az volt, hogy nem határozott meg világos jövőképet Európának. Az alkotmányozás nehézsége pedig éppen abban rejlik, hogy jövőképet nem lehet (vagy ha lehet, nem érdemes) tárgyalóasztal mellett alkotni. *A jövőkép akkor képes motiváló erővel fellépni, ha közös értékeken alapszik, és beépül egy közösség kollektív identitástudatába*; ekkor a mindennapos döntéseik során egyfajta iránytűként szolgál. Az

európai értékek és a kollektív identitástudat azonban nem határozható meg egyértelműen (Schmale, 2005), a jövőkép építése során ez is nyitott kérdésként fogalmazódik meg.

A jövőkutatók számára *kihívás a komplex környezetben, hálózatban való gondolkodás*. A sokféleségre és az állandó változásra különböző megoldások születtek, melyek közül az egyik legfontosabb irányzat *a participatív jövőkutatási irányzat térnyerése*. A participatív, azaz a résztvevői jövőkutatás szerint „a lehetséges jövőalternatívák kimunkálásában mindazok részt vesznek, akiknek a jövőjével foglalkozunk, akiktől várható, hogy közreműködnek majd a megvalósításban, és akik várhatóan élnek majd az így kialakított világban. A jövőalternatívákat, azaz az egymástól lényegesen eltérő jövőket a jövőkutatók nemcsak szakértők közreműködésével, hanem a laikus nemszakértőkkel együttműködve dolgozzák ki.” (Nováky, 2004) A participatív jövőkutatás különösen jól alkalmazható közösségi jövőalternatívák, jövőképek kidolgozására, hiszen olyan megoldásokat keres, amely a közösség számára elfogadható (a participatív módszerekről bővebben lásd Nováky, 2004). A társadalmi konszenzus segíti a kívánatos jövőképek elérését is, hiszen jövőorientált részvételre ösztönzi a résztvevőket.

A részvétel fontossága az unióról folytatott tudományos diskurzusban is megjelenik, ám főleg politikai dimenzióban, demokratikus deficitként (gondoljunk az európai választá-

sok alacsony részvételi szintjére). Az alkotmánytervezet bukásának értelmezésekor is felmerült a gondolat, hogy az alkotmány szövege egyszerűen túl bonyolult a lakosság számára, és így a többség nem tudja értelmezni azt. Ez egyrészt alacsony érdeklődést eredményez (érthető információ hiányában), másrészt lehetőséget ad az alkotmány ellenzőinek arra, hogy saját céljaiknak megfelelően interpretálják a szöveget a nagyközönség számára. A sikeres továbblépéshez azonban a részvétel magasabb fokára, az európai lakosság aktív részvételére van szükség.

Az európai alkotmány nem a népszavazásokon bukott meg, inkább a tárgyalóasztalok múlt felé tekintő politikai konszenzuskérésén. Ebben a gazdaságilag, politikailag és társadalmilag instabil környezetben a közös múlt csak alapot adhat a közös európai építkezéshez, ám a motivációt a jövőben kell keresnünk. *Közös európai jövőképünk kidolgozása húzóerőként működhet az európai integráció továbbvitelében*. Az európai alkotmányozási folyamat keretet nyújthat egy párbeszéd megindítására, amelyben az érintettek együtt fogalmazhatnák meg egy erős európai alkotmány pilléreit. Úgy gondolom, a jövőkutatók feladata és felelőssége ennek a folyamatnak a támogatása, hiszen elméleti-módszertani tudásunk hozzáadott értéket képvisel.

Kulcsszavak: *európai alkotmány, európai jövőkép, participativitás*

IRODALOM

Forgács Imre – Hovanyecz László (2006): Európa békés félszázada – beszélgetés Mádl Ferencsel. Európai Tükör. 11, 4, 3–7.

Nováky Erzsébet (2004): Participative Futures Studies. In: Nováky Erzsébet – Fridrik Sz. – Szél B. (eds.): *Action for the Future*. Futures Studies Centre, BUES-PA, Budapest, 67–79.

Nováky Erzsébet (2006): Jövőkutatás a változások hálójában. In: Hideg É. – Nováky E. (szerk.): *Jövőkutatási körkép. Tanulmányok a jövő fényköréből*. BCE Jövőkutatás Tsz., Bp., eBook, www.jovokutatas.hu

Schmale, Wolfgang (2005): Európai identitás kerestetik. Európai Szemle. 16, 4, 37–47.

Toffler, Alvin (1970): *Future Shock*. The Bodley Head, London